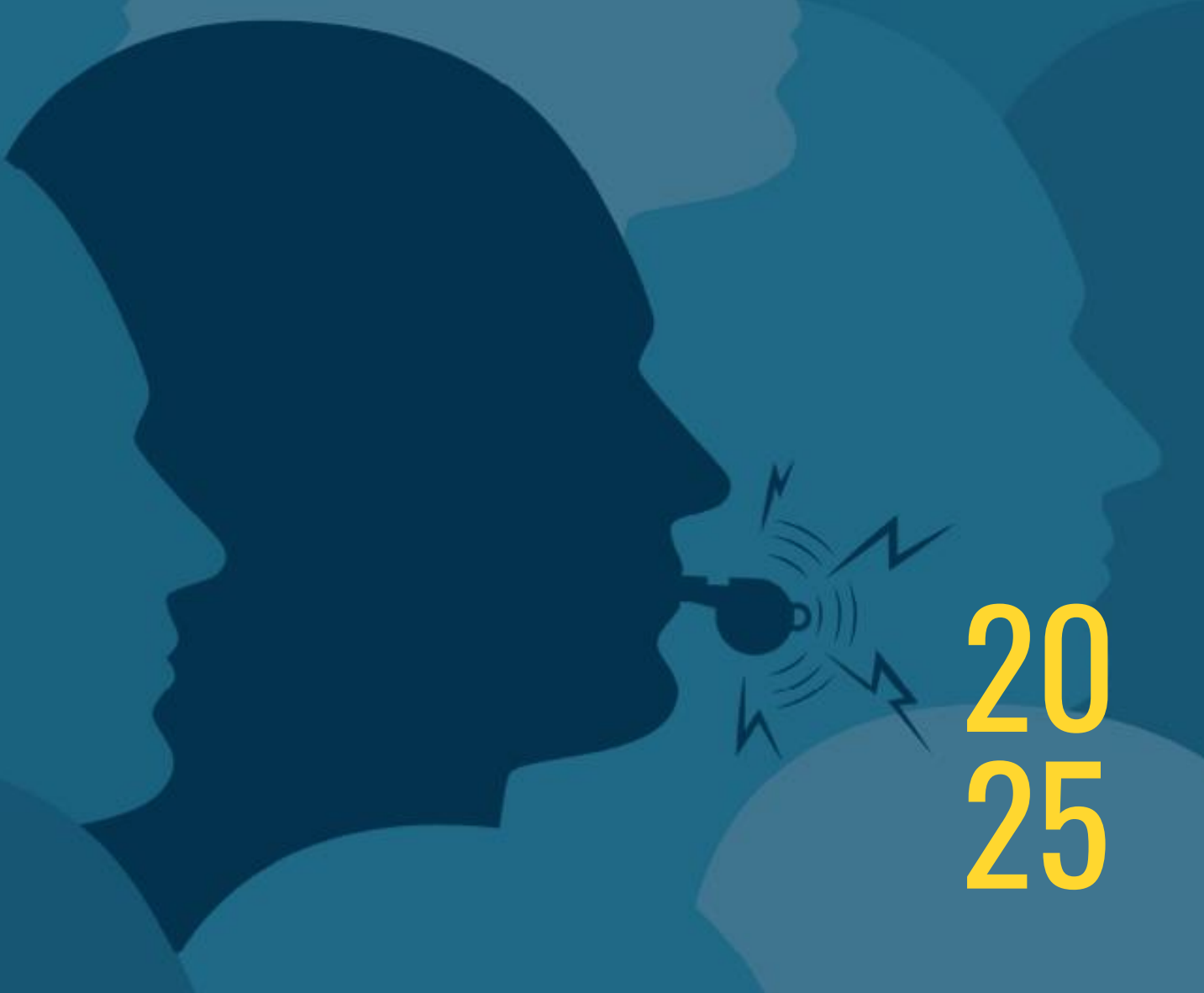

РЕКОМЕНДАЦІЇ

ЩОДО ПОСИЛЕННЯ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ РОБОТОДАВЦЯ
ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВ ВИКРИВАЧІВ

20
25

Рекомендації підготовлено авторським колективом у складі працівників Відділу розвитку інституту викривання Національного агентства з питань запобігання корупції: Анастасією Ренкас, Олександром Скобом, Оленою Леончук, Ольгою Онікієнко та Анастасією Шевчук.

«Захист викривачів – це не лише про безпеку окремої людини, а про силу суспільства, яке має мужність чути правду й діяти на її основі»

Для ефективного функціонування інституту викривання в Україні, як дієвого механізму запобігання корупції, необхідно посилювати гарантії захисту викривачів та впроваджувати реальні санкції за порушення їх прав та гарантій

Так, незважаючи на гарантії захисту викривачів, встановлених у Законі України «Про запобігання корупції», практична реалізація таких гарантій та механізмів захисту залишаються недостатньо ефективними, зокрема через обмежені санкції для роботодавців, які порушують їхні права.

Попри законодавчі гарантії, викривачі часто стикаються з репресіями, звільненням, тиском або іншими негативними наслідками через свою діяльність. Відсутність дієвих механізмів відповідальності роботодавців створює загрозу безкарності порушень та знижує мотивацію громадян повідомляти про корупцію. Посилення відповідальності роботодавців за порушення прав викривачів є ключовим елементом ефективної системи захисту.

Як показує практика, найбільше порушуються трудові права викривачів, що втягує людей у невиправдано довгу процесуальну та судову тяганину задля їх поновлення. Тоді, як запровадження дієвого інституту відповідальності роботодавців за порушення трудових прав викривачів, дало б можливість не лише оперативного поновлення таких прав, а й розвантаження судової системи. Адже, головне завдання дієвого інституту захисту викривачів, є саме запобігання будь-яким порушенням їх прав та гарантій, передбачених законом, а у разі якщо порушення вже відбулося, негайного поновлення такого права та притягнення винних до встановленої законом відповідальності.

Наразі в національній системі не існує окремих процедур щодо запобігання порушенням прав та гарантій викривачів чи дійсного їх відновлення поза судовим процесом, що суттєво підриває довіру людей до самого інституту викривання.

Основним з завдань, на сьогодні, в цьому напрямі є не лише встановлювати гарантії, а й проваджувати механізми їх практичної реалізації.

Для цього необхідно запровадити більш жорсткі адміністративні та фінансові санкції за незаконне звільнення, пониження у посаді, дискримінацію чи інші форми репресій щодо викривачів. Посилити повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) у сфері контролю за дотриманням прав викривачів, зокрема надати НАЗК можливість накладати санкції за порушення прав викривачів та вимагати негайного поновлення викривачів на роботі.

Зміцнення ролі НАЗК у захисті викривачів сприятиме не лише забезпеченню їхніх прав, а й посиленню ефективності антикорупційної політики загалом.

Це створить сприятливі умови для безпечного викривання корупції та підвищить рівень громадянської довіри до механізмів запобігання корупції в Україні

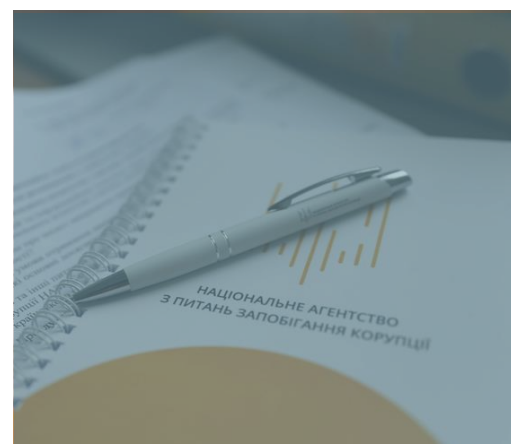
За результатами проведеного НАЗК дослідження щодо взаємозалежності рівня переслідування викривачів та відповідальності роботодавців за порушення прав викривача, розроблено рекомендації щодо посилення відповідальності роботодавців за порушення прав викривачів (необхідні законодавчі зміни).

Закон України «Про запобігання корупції»

стаття 11 «Повноваження Національного агентства».

Доповнити статтю 11 новими пунктами: 21) здійснює адміністративне провадження у справах про порушення гарантій захисту викривачів, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, проводить перевірки, складає протоколи про адміністративні правопорушення та приймає рішення про накладення штрафів. 22) видає обов'язкові до виконання приписи щодо усунення порушень прав викривачів та відновлення їхніх порушених прав.

стаття 53-4 «Захист трудових прав викривача». Доповнити новою частиною: Особи, які здійснюють дії, що порушують права викривачів, несуть адміністративну відповідальність відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення. Національне агентство з питань запобігання корупції має право здійснювати перевірки, складати протоколи та накладати адміністративні штрафи за порушення гарантій захисту викривачів.

Порядок проведення перевірки, складення визначається Національним агентством з питань запобігання корупції відповідно до закону

За результатами перевірки НАЗК може зобов'язати роботодавця усунути порушення і поновити викривача на роботі, виплатити компенсацію та/або скасувати незаконні рішення щодо викривача відповідно до ст. 67 Закону.

Національне агентство з питань запобігання корупції здійснює контроль за дотриманням гарантій захисту викривачів та має право застосовувати адміністративні стягнення у формі штрафів у випадках порушення їхніх прав.

стаття 67 «Незаконні акти та правочини». Національне агентство з питань запобігання корупції має право видавати обов'язковий для виконання припис про скасування незаконного рішення роботодавця щодо викривача, якщо таке рішення містить ознаки переслідування викривача у зв'язку з повідомленням про корупцію. Припис НАЗК підлягає обов'язковому виконанню протягом 10 робочих днів з дня його отримання та передбачає:

- відновлення викривача на посаді у разі його незаконного звільнення або поновлення попередніх істотних умов праці, які були змінені з порушенням гарантій захисту викривачів;
- скасування дисциплінарного стягнення або іншого заходу відповідальності, накладеного на викривача у зв'язку з його повідомленням; заборону вчинення подальших дій, що можуть мати ознаки дискримінації або створення несприятливих умов праці для викривача;
- зобов'язання роботодавця вжити заходів щодо усунення наслідків незаконного рішення, зокрема виплату компенсації у розмірі середнього заробітку за час вимушеного прогулу у разі звільнення або примусового переведення на іншу посаду.

Невиконання припису НАЗК протягом визначеного строку тягне за собою адміністративну відповідальність посадових осіб відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення та може бути підставою для звернення НАЗК до суду з вимогою про примусове виконання припису.

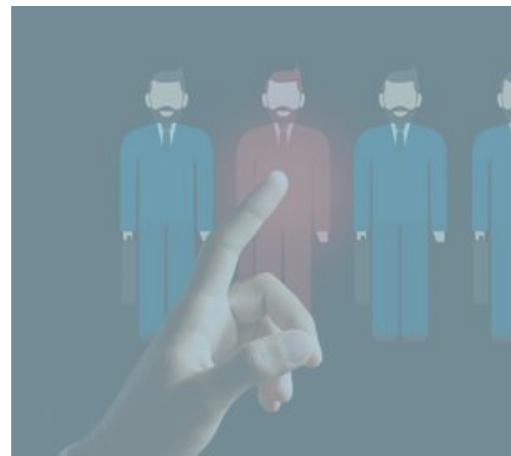
Кодекс України про адміністративні правопорушення

доповнити статтю 188-46 «Невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства з питань запобігання корупції». Невиконання законного припису Національного агентства з питань запобігання корупції щодо поновлення викривача на посаді, скасування дисциплінарного стягнення або усунення інших порушень його прав – тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб у розмірі від 20 000 до 100 000 грн, на юридичних осіб – від 100 000 до 500 000 грн.

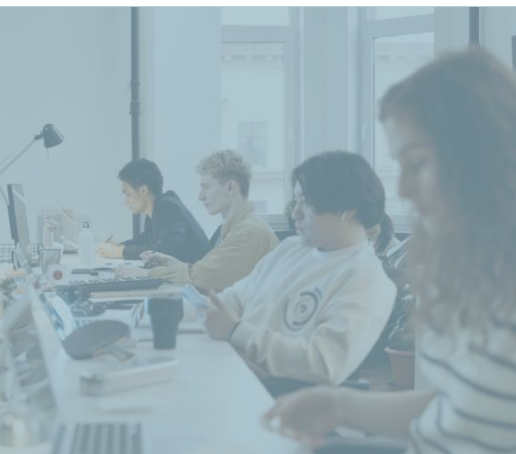
доповнити статтю 173-5 «Мобінг (цькування) працівника». Діяння, передбачене [частиною першою](#) цієї статті, вчинене групою осіб або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке ж порушення, або вчинене щодо викривача - тягне за собою накладення штрафу на громадян від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до п'ятдесяти годин і накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців, які використовують найману працю, посадових осіб - від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

доповнити статтею 212-10 «Порушення гарантій захисту викривачів». Незаконне притягнення до дисциплінарної відповідальності, пониження в посаді, зміна істотних умов праці, відмова у підвищенні заробітної плати, створення дискримінаційних умов або інші форми переслідування викривача тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб у розмірі від 20 000 до 100 000 грн, на юридичних осіб – від 100 000 до 500 000 грн.

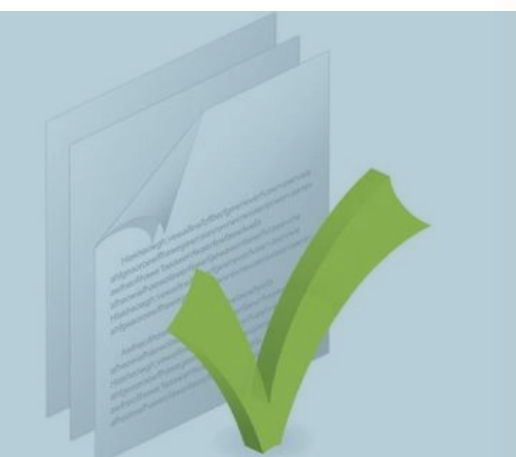
Справи про адміністративні правопорушення, передбачені цією статтею, розглядаються Національним агентством з питань запобігання корупції.

доповнити статтю 213 КУпАП «Органи (посадові особи), уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення». Доповнити частину першу статті 213 новим абзацом: "Справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 188-XX та 212-XX цього Кодексу, розглядаються Національним агентством з питань запобігання корупції".

доповнити статтю 255 КУпАП «Особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення». Доповнити частину першу статті 255 новим пунктом: "Посадові особи Національного агентства з питань запобігання корупції – у справах про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 173-5, 188-46 та 212-10 цього Кодексу".

доповнити статтю 283 КУпАП «Зміст постанови по справі про адміністративне правопорушення». Доповнити частину першу статті 283 новим абзацом: "У справах про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 188-46 та 212-10 цього Кодексу, постанову про накладення адміністративного стягнення вносить Національне агентство з питань запобігання корупції".

Кодекс адміністративного судочинства України

доповнити статтю 286 «Особливості провадження у справах з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо притягнення до адміністративної відповідальності». Постанова НАЗК про накладення штрафу за невиконання припису підлягає виконанню незалежно від її оскарження та може бути оскаржена лише у частині розміру штрафу.

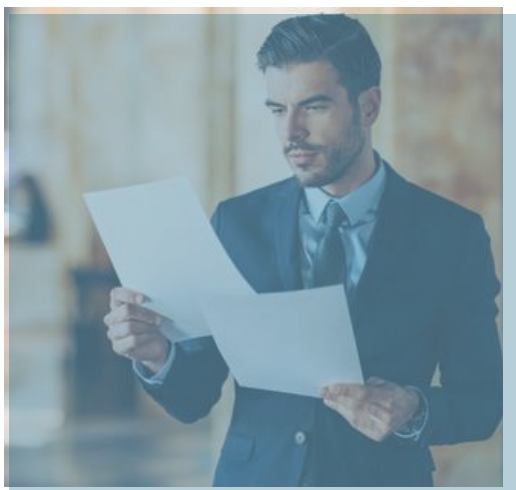
Кодекс законів про працю України

доповнити статтю 150 «Оскарження дисциплінарного стягнення». Припис НАЗК про скасування дисциплінарного стягнення є обов'язковим для виконання і не потребує додаткового погодження роботодавцем.

доповнити статтю 235 «Поновлення на роботі, зміна формулювання причин звільнення, оформлення трудових відносин з працівником, який виконував роботу без укладення трудового договору, та встановлення періоду такої роботи» новою частиною: Припис Національного агентства з питань запобігання корупції про поновлення викривача на роботі підлягає негайному виконанню роботодавцем без звернення до суду.

Закон України «Про виконавче провадження»

доповнити статтю 3 «Рішення, що підлягають примусовому виконанню. Виконавчі документи» новим пунктом: Припис НАЗК про поновлення викривача на посаді, скасування дисциплінарного стягнення або виплату компенсації є виконавчим документом, що підлягає примусовому виконанню державною виконавчою службою без звернення до суду.

доповнити статтю 3 частиною 2 такого змісту: Постанова Національного агентства з питань запобігання корупції про накладення штрафу за порушення гарантій захисту викривачів підлягає примусовому виконанню органами державної виконавчої служби в порядку, визначеному цим Законом.

доповнити статтю 65 «Виконання рішення про поновлення на роботі». Припис НАЗК щодо викривача виконується невідкладно. У разі відмови роботодавця від виконання державною виконавчою службою накладається штраф у п'ятикратному розмірі середньомісячної зарплати викривача за кожен місяць прострочення.».

**Примітка: правами та гарантіями викривача також користуються близькі особи викривача (при напрацюванні законодавчих змін, формулювання норми права має включати і близьких осіб викривача).*

ВАЖЛИВО

Запропонована редакція статей та відповідних змін до законодавства є лише початковою рекомендацією, завданням якої є демонстрація необхідності системних змін законодавства, для запровадження відповідальності роботодавців за порушення прав викривачів та формування в національній системі практичних механізмів захисту викривачів.

Національне агентство з питань запобігання корупції відкрите до пропозицій удосконалення механізмів захисту викривачів та публікує цей звіт для відкритого діалогу з зацікавленими сторонами.

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО
З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ
КОРУПЦІЇ